

Overnachten bij de wethouders*

Het oude stadhuis van Amsterdam wordt een prestigieus hotel

Een poliep van portalen, gangen, trappen en zeventiende-eeuwse officierslogementen, waarin bijna alle stromingen uit de architectuurgeschiedenis zijn vertegenwoordigd: het voormalige stadhuis van Amsterdam. IJlings op de Monumentenlijst geplaatst, en ontsnapt aan de projectontwikkelaars, werd het grootste deel van het complex verkocht aan een dochter van British Airways.

Deze laat het architectuurconglomeraat op dit moment verbouwen tot een superklasse-hotel, compleet met vooroorlogse fineerhouttruttigheid en bloemetjesgordijnen. Maar: 'Ze nemen de bescherming van het interieur zeer serieus' en het Grondbedrijf ligt er niet wakker van. Wat niet blijft, was misschien niet het artistiek interessantste maar wel het leukste onderdeel van het oude stadhuis van Amsterdam. De paternoster.

Mijn liftmonteur – sommigen hebben als bron een kapper of een taxi chauffeur – kwam met de anekdote. Hoe er op een gegeven moment een oudere dame enigszins bedremmeld voor dat perpetuum mobile stond en uitdrukking gaf aan de angst die we allemaal hebben als we zo'n type lift

zien. Hoe keer je eenmaal boven weer terug? Ondersteboven? De liftmonteur deed haar voor hoe er van paniek beslist geen sprake hoefde te zijn. Soepeltjes stapte hij in, boven gekomen nam hij een handstand aan en keerde in die positie terug op de etage waar de dame stond. 'Ziet U wel, mevrouw, geen centje pijn.'

De paternoster is verbannen naar het liftmuseum, want om onbegrijpelijke redenen is zo'n lift wel aanvaardbaar in het dagelijkse, hectische verkeer van een gemeentehuis, maar niet in de ambiance van een internationaal hotel.

Onzichtbaar

Oude stadhuizen, wat doe je ermee? Ze stijgen in waarde en worden paleis

– zoals dat nog oudere stadhuis van Jacob van Campen op de Dam – of ze gaan roemloos ten onder ten gunste van een neoclassicistisch woonblok, wat Den Haag nog steeds voorheeft met het complex op het De Monchyplein. Andere ex-stadhuizen leiden een verminkt of onzichtbaar bestaan als archief, als bibliotheek, als museum of in het ergste geval als een verzameling HAT-eenheden. Wat eens het visitekaartje was van de stad, is op slag tot een onbruikbaar curiosum gedegradeerd; als de gemeente haar stadhuis toch nog voor ceremoniële doeleinden wil houden, dan hoogstens als pittoreske lokatie voor huwelijksinzegeningen.

Het oude Amsterdamse stadhuis ligt er bij als een weggegooide pop, afgerukt been, uitgestoken oog en de bos haar badend in een plas water. De gemeente heeft immers een nog

**Winnende inzending Heemschut Persprijs uit Volkskrant 23-2-1990*

Doorkijkje Prinsenhof (foto Wim Ruigrok)

nieuwere en mooiere pop op schoot genomen, alleen heeft alleen de burgerij in de gaten dat die pop eigenlijk veel lelijker is.

De vitrinekast 'Publieke kennisgeving' hangt aan de muur, nu doelloos, en op een tweede etage in de achtervleugel zou volgens het bordje nog een secretaresse nota's terzake het bejaardenbeleid aan het uitypen moeten zijn. Maar achter de deur van haar kamer klinkt een kloppoor. We lopen over vergruizeld marmer, over een schelpenpad waar eerst die marmeren vloer op gelegen heeft, langs wc's met stickers van de Abva/Kabo, stuiten op dichtgetimmerde deuren en verdwalen in kamers waar het geroezemoes en het geritsel van papieren nog uit de prefabtussenwandjes klinkt. Wim Hofman is mijn gids, hij is de architect die zich voor een klein jaar 'koning van het Prinsenhof' mag noemen. Er is een kamer, schuin boven de voormalige burgemeesterskamer, waar tekenaars zich in het zweet werken boven meters schetsen. Impressies van hoe het was, bespiegelingen van hoe het wordt.

Er is een projectontwikkelingsmaatschappij (IGB), die fier haar vlag heeft uitgestoken op de toren. Een legioen bouwvakkers is de binnenplaats opgestuurd, waar wordt gesloopt en gegraven, op weg naar de bodem van de kuil die een parkeergarage moet worden. Het Prinsenhof, met andere woorden, ligt volledig overhoop en onttakeld. De verbouwing van het voormalige stadhuis is sinds twee weken daadwerkelijk begonnen, nadat een jaar is benut voor intensief overleg met gemeentelijke diensten, de Amsterdamse Raad voor de Monumentenzorg en de dienst Monumentenzorg. Hofman: 'De taakverdeling is: ik teken, zij kijken.'

Dat nu verlaten stadhuis van Amsterdam is een merkwaardig complex. Werd een niet-Amsterdammer tien jaar geleden de vraag gesteld waar het hoofdstedelijk bestuur zetelde, hij zou het antwoord schuldig blijven. Niet zo vreemd, want het stadhuis stond introvert en met weinig allure aan de Oudezijds Voorburgwal achter een gesloten Amsterdamse School-gevel. Sinds 1808 was dit de zetel van het college, nadat Lodewijk Napoleon het Paleis op de Dam als tijdelijke behuizing in bezit had genomen. Wat tijdelijk was, werd definitief: Amsterdam kreeg zijn 'echte stadhuis' na de Franse tijd niet meer terug. Het stadsbestuur schikte zich in de 'noodomstandigheden'. Het omgaf het oudste en meest representatieve centrum, de Admiraliteit uit 1662, gaandeweg met een kring van gebouwen. Zo groeide het stadhuis uit tot een gezwel, een horreur voor de be-

zoeker met zijn trappen, gangen en overlopen. Het eerste wat we gedaan hebben, legt Hofman uit, is dan ook alles terugbrengen naar één niveau. Dit betreft dan voornamelijk de vleugel aan de kant van de Oudezijds Achterburgwal, in de wandeling 'de trein' genoemd, waarvan de helft plaats maakt voor nieuwbouw plus de ingang tot de parkeergarage, terwijl de andere helft wordt verbouwd tot appartementen. Exclusiever lijkt niet mogelijk: borrelen in een fauteuil voor de achttiende-eeuwse schouw in wat eens de wethouderskamer van Heerma was.

In deze eeuw, toen het ernaar uitzag dat het gemeentebestuur er voor altijd zou blijven, ontstonden de laatste toevoegingen: een neoclassicistisch gebouw (1903) van de architect Springer op de hoek Agnietenstraat-Achterburgwal en de flauw gebogen voorkant, tussen 1924 en 1926 gebouwd door de architect A. R. Hulshoff, exponent van de tweede garde van de Amsterdamse School. Het Prinsenhof was nu geheel omsloten, met twee binnenhoven en met een verzameling vertrekken die er mochten zijn: de gebeeldhouwde burge-

Omdat je niet alleen aan het verleden denkt, maar ook aan de toekomst.

Delta Lloyd. Voor alles waar je zuinig op bent.

delta lloyd

meesterskamer, de sfeervolle raadszaal waarin schilderijen – er hing ooit een Ferdinand Bol – herinnerden aan de Gouden Eeuw, en de jugendstiltrouwzaal ('eerste klas') van Chris Lebeau. *Er loopt een consequente lijn in de (kunst)geschiedenis van het stadhuis, van Bol tot en met Karel Appel, die in de jaren vijftig opdracht kreeg een wandschildering voor de kantine te maken. De ambtenaren, gestoord bij hun lunch door zoveel wilde kleuren en vormen, verzochten na enige tijd om verwijdering van de schildering, zodat Appel achter een schot verdween, maar inmiddels was een ander kwaad al geschied: het geschuif met tafels had een rechte streep op tafelbladhoogte op de schildering veroorzaakt. Maar Appel wacht eerherstel. De kantine is volgend jaar veranderd in een brasserie, al toepasselijk *Brasserie Cobra* gedoopt, en Appel zelf heeft er al in toegestemd zijn wandschildering te restaureren.*

In de trappehuizen is het marmer bedekt met plankieren. Hofman wijst op enkele jugendstil wandlampen. Die dienen alsnog te worden weggeborgen om te voorkomen dat ze tijdens

de bouw onmerkbaar verdwijnen. Glas in lood-ramen, ornamenten, de zwart-wit geblokte vloer in de hal van de Admiraliteit, alles is weggetimmerd, want het moet de verbouwing ongeschonden overleven, ter meerdere eer en glorie van de nieuwe gebruiker: het internationale hotel van *British Airport Authorities*.

Toen de stadsbestuurders de Prinsenhof verlieten, slingerden er allereerste plannen over tafel. Het meest vergaande kwam neer op sloop van het twintigste-eeuwse gedeelte. Monumentenzorg haastte zich om het 'Springer-gebouw' en het Amsterdamse School-gedeelte op de monumentenlijst te plaatsen, om te voorkomen dat ze een willoze prooi voor een malafide projectontwikkelaar zouden worden. Dat die twee gebouwen nog niet beschermd waren, vloeit voort uit het beleid van Monumentenzorg om een hele categorie tegelijk op de lijst te plaatsen en niet elk pandje afzonderlijk.

Het pleit was snel beslecht. Het Prinsenhof moest hotel worden – opmerkelijk genoeg zonder veel ophef en discussie – en in twee à drie weken werd de parade der kandidaten afgewerkt. Niet de imponerendste onder de internationale hotels, de *Mandarin-group* uit Hongkong, maar de geprivatiseerde dochter van British Airways streek met de eer, gestrikt door de Britse ontwikkelaar *Kinfield*. Koopsom: 23 miljoen gulden. Andere bidders bleven daar volgens het gemeentelijk grondbedrijf ver bij achter met tien à elf miljoen.

Hofman: 'In het begin was de gemeente erop uit om hier woningen te bouwen, maar al snel was duidelijk dat de schaal daarvoor verkeerd was. Toen is vrijwel meteen gekozen voor een mengfunctie: kantoren, woningen en een hotel samen in één complex. Wat betreft de kantoren, leek de Hogeschool der Kunsten een goede gebruiker, namelijk een *leuk soort kantoor*.' H. Gerzon van het Grondbedrijf geeft een ander argument: 'We zochten iets met een functie waarin veel in- en uitloop was verdisconteerd. Er is gedacht aan de universiteit. Woningen vonden we te saai. De nieuwe bestemming zou iets moeten hebben wat het oude stadhuis ook had: dat komen en gaan; portiers bij de poort.'

Maar wat moet de binnenstad met het zoveelste superklasse-hotel? Er zijn per slot van rekening al dertien vijf-sterren-hotels in Amsterdam (opgave VVV van 1988). Zowel het Grondbedrijf als Monumentenzorg leken er niet wakker van te liggen. Hofman: '*British Airport Authorities* zou echt niet aan dat project begonnen zijn, als er niet zicht was geweest op enig commercieel rendement. Er wor-

den nogal wat investeringen gepleegd.' De Kamer van Koophandel ziet een taak weggelegd voor de VVV om nog sterker dan voorheen te ijveren voor toestromend buitenlands toeristenverkeer.

Hoofd van het bureau Monumentenzorg J. Dekkers: 'De overweging om een hotel toe te laten, is dat het een gevoelige plek in de stad is. Op de grens tussen een ongerept rijtje monumenten en een zwaar door de commercie aangetast stuk: de Wallen.' In de commissie waren de diverse betrokkenen het er al snel over eens dat een duur hotel een dam kon opwerpen en een gunstige uitwerking kon hebben op de nabije omgeving.

'We hebben geen water bij de wijn gedaan', verdedigt Dekkers zich, 'integendeel, we hebben het maximale kunnen bereiken. De grootte van de kamers leende zich bij uitstek voor een hotel. Woningbouw zou het ensemble versnipperd hebben. Waar het ons in de eerste plaats om begonnen was, was dat de monumentale ruimten gemakkelijk bereikbaar bleven.'

Monsterlijk

Alle partijen vinden het 'heel wat' dat een eigenaar ondanks zulke stringente voorwaarden zijn plannen doorzet, er moet immers een minimum aantal kamers (152 in dit geval, inclusief de suites) worden gerealiseerd om rendabel te kunnen draaien. 'We hebben ons', zegt Hofman, 'met plezier geconformeerd aan het feit dat we op de vingers gekeken worden.' Toch moet de spanning groot zijn. Had het Barbizon-hotel, dat in 1988 aan de kop van de Zeedijk verrees en daarbij een aantal pittoreske pandjes opslokte, het eerste jaar geen desastreus resultaat? En wat wordt het effect van het monsterlijke SAS-hotel dat als een blauwe bom op het oude Rusland vlak achter het stadhuis is gevallen? Hofman:

'Mijn opdrachtgever denkt dat de twee grote chique hotels elkaar alleen maar gunstig beïnvloeden. Er is volgens onderzoeken in Amsterdam alleen nog ruimte voor hetzij heel dure hotels hetzij low budget.' De Kamer van Koophandel gelooft dat het 'een positieve impuls voor de hele stad' betekent. En wijst daarbij op Sonesta en Victoria die er in geslaagd zijn duistere, onaantrekkelijke steegjes in de stad open te leggen. Trouwens, als er concurrentie komt, is de consument erbij gebaat.

De hotelcultuur bedwelmt Amsterdams heden en verleden. Monumentenzorg hanteert als uitgangspunt dat een gebouw een functie moet blijven behouden en dan is het mooi meegenomen als het voor een deel in de oorspronkelijke staat gehandhaafd blijft. Met een zucht van verlichting

kijkt het Amsterdamse bureau erop terug hoe de negentiende-eeuwse kerken van de sloop werden gered en met nieuwe gebruikers – kleinschalige ondernemers en wijkbureaus – konden blijven functioneren. Monumentenzorg maakte zich meer ongerust over de zogeheten Vendex-driehoek, waar een rijtje negentiende-eeuwse gevels dreigde te verdwijnen, dan over het oude stadhuis. De Prinsenhof stond zo onder curatele, dat er eenvoudig niets mis mee kon gaan.

De redding van het stadhuis gaat dan ook de geschiedenis in als een 'makkie': zelfs de raadzaal, die in een eerder stadium nog voorbestemd leek tot een chique restaurant, behoudt zijn oude functie – het wordt een van de conferentiezalen in het hotel. Dekkers: 'Vooral het Amsterdamse School-gedeelte wilden we bewaren, omdat het een van de topstukken uit deze periode is. Bovendien heeft het complex een stedenbouwkundige waarde. Misschien zijn de gebouwen niet zozeer van bijzondere betekenis, ze zijn wel karakteristiek voor de buurt, en wat nog belangrijker is: waar vind je zo dicht bij elkaar zo'n bouwkundig overzicht door de eeuwen heen?'

De binnenhof, nu een zandbak, belooft volgens de tekeningen van Hofman en zijn Engelse secundant een *piazza* met terrasjes en winkeltjes te worden. Voer voor zwartkijkers die verwachten hier over een jaar alleen vermogende Amerikanen en Japanners aan te treffen. En wat de hotelkamers betreft: *artist's impressions* geven een beeld van vooroorlogse truttigheid met fineerhout, vaaslampen en bloemetjesgordijnen. 'Het is jammer, maar dat is de invloed van het land van de opdrachtgever', merkt Hofman fijntjes op. 'Ze willen het in de oorspronkelijke jaren twintig-stijl terugbrengen. Maar ik verzeker u, ze nemen de bescherming van het interieur zeer serieus.'

Een kolossaal project is het, de verbouwing van het oude stadhuis, een kwestie van zowel mokerwerk als pinnetwerk in die krappe, slecht bereikbare grachtengordel. Hofman heeft eerder met dat bijltje gehakt: hij herbouwde het afgebrande *Casa Rosso* op de Wallen, en gaf dat gebouw ook een mengfunctie mee, van bordeel met woningen. De Prinsenhof is van een andere orde, maar het is nog niets vergeleken met een andere klus van de architect. De ene dag wandelt hij door de Admiraliteit en de zeventiende-eeuwse officierswoningen, de andere dag ziet hij in Japan toe hoe daar een volledige zeventiende-eeuwse Nederlandse stad wordt gereconstrueerd. De grachten zijn er al gegraven. Wat voor het ene land verleden is, is voor het andere toekomst. □